

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

In Salvianum lucubrationes aliquot doctorum virorum

Weitz, Johann

Noribergae, 1623

Notae Tobiae Adami JC.

[urn:nbn:de:bsz:31-131303](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-131303)

NOTÆ
TOBIÆ ADA:
MI JC.

Ad Salviani libros

DE GUBERNATIONE DEI.

ddad 3

Clas

Clarissimo & Consultissimo Viro,
DN. CUNRADO RITTERSHUSIO
J.C. & Antecessori

Domino & Amico colendo S. P. D.

U T tàm honestæ tàm honorificæ tuæ pe-
titioni quo possim modo satisfaciam,
Clarissime vir, fautor & amice colende, Ecce!
ad te mitto hæc quæ vides paucula, quæ in re-
lectione librorum Salviani in mentem mihi
venire potuerant, præsertim in tanta penuria
hic meorum librorum, qui ad eam rem facere
possent. Consules autem boni quicquid erit,
& judicabis tuam potius iussum hæc à me ex-
pressisse, quàm meam audaciam. Tibi enim
quibuscunq; in rebus potero, præstò semper
esse & inservire animus jubet, quem tibi ad-
dixi, ex summa tua in me humanitate jam olim
devinctum. Si igitur ex his meis quædam pu-
tabis facere posse ad quædam loca illustran-
da, omnia tui facio arbitrii. Quamvis non du-
bitè, quin à diligentia tua jam multa aut plæ-
raq; præoccupata sint. Uteris aut delebis quæ-
cunq; visum fuerit. nec opus est, ut illam no-
minis mei mentionem facias. Cujus rei cau-
sam coràm tibi dicam his dieb. Deo volente.
Perlegi saltè libros de gubernatione. Reliqua
percurrere tempus vetat, & hæc nostrorum
studiorum in vita desultoria ratio. B. V. Cl. Vir
& me amare perge. rapt. 22. Feb. 1611.

T. I.

Tob. Adams.

DN

DE GUBERNATIONE DEI.

LIBER I.

R *Agm. 4. Plato & omnes*) Quae duos sunt, & fuerunt apud Ethnicos etiam qualis qualis religionis fundamenta, sapienter advinus Plato legibus suis subjunxit l. 12. de legib. ubi

leges sepulcrales tradidisset; *Anima immortalitatem, & Dei Providentiam, quo respexisse videtur Salvianus. Itidem Xenophon l. 1. ἡσπομνημενευμένητων in disputatione Socratis & Aristodemi. Item lib. 1. κρησπαδείας in fin. ubi praclare: ἦτοι ἦ, inquit, ἃ πᾶσι, αἰεὶ ὄντες πᾶσι τοῖσι τοῖσι καὶ γυναικῶσι, καὶ τοῖς ὄντι, καὶ ὁ, πᾶσι ἡγεῖσθαι αὐτῶν ἀποδύσεται καὶ ἴσθαι συμβελευομένων ἀνθρώπων οἷς αὐτῶν ἴλησθαι ἀσπίσθημαῖν αὐτῶν πρὸς τοῖσι καὶ ἄλλοις. εἰδὲ μὴ πᾶσι ἐθέλωσι συμβελεύειν, ἀλλ' ἡμεῖς. καὶ ἄλλοι αὐτῶν αὐτοῖσι ἐσὶν, ἂν αὐτῶν θέλωσι ἐπιμελεῖσθαι. Quam ob hoc sanius quam illa apud Ennium:*

Nam si curent, bene bonis sit, male malis, quod nunc abest.

Quam Epicureorum sedes unius inter Philosophos, quae hac aperte negaret, ut recte postea addit Salvianus, sententiam Lucretius expressit l. 7.

dddd 4

omnis

Omnis .n. per se divūm natura necesse est
Immortali ævo summa cum pace fruatur
Semota à nostris rebus, sejunctaq; longè.

Item :

Nec benè p̄ meritis capitur, nec t̄gitur ira.
Et Cic. 2. *Academ. quasi. & lib. 1. de Nat. Deor.*
Præceptorem Pisonem & Aristoteles sequitur 1.
de partib. animal. ubi de prudendis animalium
paribus acturus refert; cum Heraclicus forte ad
ignem in casa quadam furnaria sedens animad-
vertisset adeuntes ad se timide subsistere; accedite,
inquit, animo sident, quoniam ne huic quidem lo-
co Divi immortales desunt.

Ibid. Stoici) Ut vel apud unum, si ceteri tace-
antur, videre est Senecam, qui ob id etiam aureum
conscripsit bellum de Providentia, sive quare bo-
nis viris mala accidunt, cum sit Providentia. E-
jus imprimis p̄ sclaræ sententiæ vel Christiano ho-
mine non indignè de ea re hinc inde & in aliis ex-
tant operibus, ex quibus unam saltem nunc adscri-
bam, quæ est libr. 6. de benefic. ubi: Dii non pos-
sunt, inquit, videri nescisse, quid effecturi essent,
cum omnibus alimenta protinus, & auxilia provi-
derint: nec eos per negligentiam genuere, quibus
tam multa genuerant. Cogitavit enim nos ante
natura, quam fecit; nec tam leve opus sumus, ut illi
potuerimus exicidere.

Pag. 8. Sua conscientia beati.) Sic Seneca e-
pist. 9. Ut scias autem hos sensus communes
esse

esse, natura scilicet dictante, apud Poëtam Co-
mieum inuenies:

Non est beatus, esse se qui non putat,
Quid enim refert qualis status tuus sit, si tibi
videtur malus?

Simile verò argumentum Cicero tractat toto lib. 5.
Tuscul. quest. & 2. Paradox. Itemq; Plutarchi
libro ei aduersus inuidiam & de uxordominibus. Ad eum
modum & Epictetus in Enchirid. pendè accenti si dicitur
πρωτα, ἀλλὰ τί σοι πρῶτον ἔστι, Φύσιν, ἢ ἄνθρωπον ἀποφύγειν.
σὲ γὰρ ἀλλοτρίον βλάπτει, αὐτὸν οὐ γέλοις. τί τὸ ἐστὶν βε-
βλαμμένον, ἢ τὸν ἀποφύγειν βλάπτει. Quò & S. Chry-
sostomi peruenit sententia, Neminem laedi, nisi à
seipso.

Pag. 16. Patrata universitate) Accommodis-
sime. Ut enim pater subolem patrat, sic Deus est
pater universi.

Pag. 27. Aut quomodo nos &c.) Hoc eodem
argumento Seneca Epicuri impium dogma iugula-
vit lib. 4. de benefic. Scio quid hoc loco respon-
deatur. Itaq; non dat Deus beneficia, sed securus
& negligens nostri aversus à mundo, aliud agit aut
(qua maxima Epicuro felicitas videtur) nihil ag-
git, nec magis illum beneficia quàm injuria tan-
gunt. Hoc qui dicit, non exaudit precantium vo-
ces, & undèq; sublatis in cœlum manibus vot afa-
cientium, privata ac publica. Quod profectò non
fieret, nec in hunc furorem omnes mortales consen-
sissent, alloquendi sorda numina, & inefficaces
Deos: nisi nosset illorum beneficia, nunc ultro ob-

ddddd 5 lata

lata, nunc orantibus data, magna, tempestiva, in-
gentes minus interuentu suo solventia.

Pag. 28. Potestate exaltatur) Sic & Sulp Sev.
in sac. hist. cunctantem potestate confirmat, virtu-
tem ei signorum faciendorum impertiens.

Ibidem: Decies verberatur.) Sulpitius:
Decem plagis corporis & regni sui confusus & e-
victus est.

Pag. 33. Aliena nobis, nostra plus aliis pla-
cent) In hanc de cu' & exel'q' paranda sententiam ro-
za semper Stoa detonuit. Horat.

Qui fit Mæcenas, ut nemo quã sibi sortem
Seu ratio dederit, seu fors objecerit, illa
Cõtentus vivat? laudet diversa sequentes.

Seneca Epist. XX. Etiamnum dicam unde sit i-
sta inconstantia & dissimilitudo rerum consilio-
rurq'. Nemo proponit sibi quid velit, nec si pro-
posuit, perseverat in eo, sed transiit: nec tantum
mutat, sed redit, & in ea que deseruit, ac damna-
vit, revolvitur.

Pag. 30. Induviarum.) Isidor. lib. 22, cap. 4.
Induvia, tunica serpentum, ut & exuvia, eo quod
ius quando senescunt sese exuunt. Glossar. in-
dubia, indamenum. uittur & infra pag. 152. In-
duviarum barbaricarum fætoro.

LIB. II.

Pag. 55. Feralissimo crimine) Sic supra lib. 1.
pag. 21. feralissimum nephas.

Pag. 56. Egestuosus.) Glossar. Egestuosus,
men-

mendicus. Vitur hac verbo aliquoties. Infral. 4.
pag. 129. homini misero & egestuoso. & lib. 5. p. 159.
item p. 160. & lib. 7. p. 221.

Pag. 57. Deprecatur) de hic auget, ut in depo-
situm, defubito. Nonius in Rogare. Rogare dici-
tur deprecari, pscere.

LIB. III.

Pagin. 65. Et quidem non quæro.) Equi-
ders n. 9.

P. 67. Nofceretur) Nafceretur, quia antea di-
xit, ira mater est odi.

Pagin. 72. Eculeis.) Quale fuerit genus tor-
menti v. elegantem libellum de Eculeo, Hieron.
Magu, cum additionibus ex Sigonio, Jureto,
& Anton. Gallonio à Jungermano editum.

Ibid. Cataftis) Perf. Saryr. ult. Cappadocas ri-
gida pingueis pariffe catafta. ubi v. Doctiff. Ca-
fanbon. in comment.

Paginâ 74. Et ut ipfi putant implere.)
impleri.

Pag. 79. Sciens feneftras quodammodo)
Oculum & mentem iam in puritate, quàm acie
& subtilitate fepiffime conferri, apud omnis gene-
ris autores nulli eſt incognitum. Unde & D. Baſi-
lius rationem reddidit difficultatis, qua fit in ag-
noſcendis propriis vitiis; propterea quod oculus
mentis fit oculis corporeis ſimilis. Quemadmo-
dum igitur actio horum in ſe non refleſtitur,
ita

ita nec illius. Quare fit, ut nec faciem propriam
oculi corporei videant, nec propria peccata mens.
his verbis: τὸ ὄντι γὰρ πᾶσι τὸ ἐν ἰωθὶ ἐπιγνώσκει. ἔστι
μόνον ὁ ὀφθαλμὸς πᾶσι βλέπων, ἰφ' ἑωθεν ἔκχεσται τὸ
ὄρα. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἡμῶν ὁ νῦν ὀφθαλμὸς τὸ ἀλλ' ὄρατον ἀμείβε-
ται βλέπων βροχὸς ἐστὶ τὸς τῶν ἀκείων ἀμείβεσθαι
ἐπιγνώσκει.

Pag. 84. In templa) Quod nec apud Ethnicos
licebat, unde illa apud Virg. Procul este profani.
Macrob. lib. 1. in Somn. Scip. Et ut facile secerni
possit, que ex his à se abdicet, ac velut profana ab
ipso vestibulo sacre disputationis excludat. v. Bris-
son. lib. 1. de formul. Et in hanc sententiam insignis
est locus apud Senec. l. 7. Natural. quest. Egregie
Aristoteles ait, nunquam nos verecundiores esse
debere, quam cum de Diis agitur. Intra mus tem-
pla compositi, ad sacrificium accessuri vultum sub-
mittimus, togam adducimus, in omne argumen-
tum modestie fingimur.

Pag. 85. Defleant, * exeunt.) Inter hæc duo
verba videtur aliquid omissum, forte tale: Ut no-
va perpetrent, exeunt. Idem ferè sequentia e-
vincunt.

LIB. IV.

Pagin. 120. Magis rei & criminosi sumus,
quia non agnoscimus) Scite in eandem senten-
tiam etiam Seneca. Quid enim prohibet vel paga-
num in his conferre, qua ex ductu recta & sana
rationis profluunt? Sic autem Epist. XXVIII.
Initium est salutis, notitia peccati. Egregie mihi
hoc

hoc dixisse videtur Epicurus. Nam qui peccare se
nescit, corrigi nō vult. Deprehendas te oportet, an-
tequam emendes. Quidam vitis gloriantur. Tu
existimas aliquid de remedio cognare, qui mala
sua virtutum loco numerant? Ideo quantum po-
tes, te ipse coargue. inquire in te: accusatoris pri-
mum partibus fungere, deinde iudicis, novissime
deprecatoris, aliquando te offende. &c.

Pag. 124. Neque enim colit, qui rem san-
ctam non sanctè &c.) Vide quā idem, quem
modo diximus, Ethnicus eadem sentiat, Deum
videlicet epuq, leges sincere esse colendas. Sic igitur
Epist. XCV. Primus est Deorum cultus, Deos cre-
dere: deinde reddere illis majestatem suam, red-
dere bonitatem, sine qua nulla majestas: scire illos
esse qui president, qui unversa vī sua temperant,
qui humani generis tutelam gerunt, interim dum
curiosi singulorum, hi nec dant malum, nec ha-
bent. Caterum castigant quosdam & coërcent,
& irrogant pœnas, & aliquando specie boni puni-
unt. Vis Deos propitiare? bonus esto. Satis illos
coluit, quisquis imitatus est.

Pag. 127. Tritura.) Vox Varro ni etiam usi-
tata l. 4. de ling. Lat. à terendo.

Pag. 134. Qui in sacrificiis) U. Tertull. in A-
pologet. & Minuc. Felic.

LIB. V.

Pag. 142. Divinæ generationi) Fortè vene-
rationem.

Pag:

Pag. 151. Ut penè unus esse videatur) Respe-
ctu scilicet multitudinis malorum. quemadmo-
dum supra lib. 3. pag. 36. Omnis, inquis, nobilitas ab
his sceleribus immunis est. Parum est id quidem,
quia non aliud videtur nobilitas in omni mundo,
quam unus homo in grandi populo.

Pag. 153. Bagaudas.) Hipopuli & Baucanda
& Bagauda & Vocanda ab aliis dicuntur pro
idiomatium variatione. Diligentissimus harum
rerum inquisitor Abrahamus Ortelius videtur
usque quodam Salviani libro. in quo Baogande scri-
pti fuerunt. Sic enim citat ex hoc ipso Salviani
loco in Thesauro suo. Sed quid vetat ipsiusmet ver-
ba ascribere, ex quibus melius qui ipsi fuerint, in-
tellegemus? Baucanda, inquit, populi circa Alpes
videntur apud Zosim. 6. forte circa Sabaudiam.
An Bagauda Eutropii? Hoc nomen in Gallia ru-
sticis provinciam populantibus impositum sub Dio-
cleuano. Vocanda hi sunt apud Oros. 7. Baogande
sunt apud Salvianum 5. de Providentia. Baccha-
rida vocantur corrupta in Eusebio Chronico. Ca-
strum Bagaudarum appellatum aliquando locum
agri urbis Lutetia (quod horum Bagaudarum tunc
receptaculum fuit) quem hodie S. Maurdes Folsez
nominant, ut scribitur Vigen. ad Matronam suorum
esse, apud alium lego. Haec enim Ortelius. Eutropius
lib. IX. sic horum meminit: Rerum Romanarum
potius (Diocletianus) cum tumultum rusticani
in Gallia concitasset, & factioni suae Baucadarum
nomen imponerent, duces autem haberent Aman-
dum

dum & Alianum, ad subigendos eos Maximia-
num Herculeum Casarem misit: qui levibus praeliis
agrestes domuit, & partem Gallia reformavit.
Eadem ferè de his Aurel. Viét. in Casarib. sub
Diocletian. ubi Bagaudas manuum agrestium &
latronum appellat.

Pag. 154. Qui exactionis publicæ nomen.)
Graphice depingit hic auctor Exactorum in col-
ligendis tributis & aliis indictionibus iniquitatem,
rapacitatem, crudelitatem & latrocinia. Unde cer-
te ut & ex historia illius temporis plurimæ leges in
C. Justiniano l. 10. & 11. rectè illustrari possunt,
ubi tot tit. hujus materia in sepe sunt pleni quidem
salubrium legum, sed indices pessimorum morum,
De Annonis & Tributis, de Indictionibus, de Su-
perinducto. De Exactoribus tributorum, de super-
exactionib. de discussorib. de censib. & censorib.
& peragatorib. & inspectorib. de omni agro de-
serto. Vt nemo ad summam parociniam suscipiat rusti-
canos vel vicos eorum, &c. Has LL. qui evolvet,
non facile mirabitur de causis & rationib. illarum
cui vel ex hoc Salviani loco constiterit de misera
provincialium suppressione, qua quantopere carce-
ribus & tormentis exacerbata fuerit, vell. 2. C. de
exactorib. tribut. satis testari potest. ubi Constan-
tinus in hac verba sanxit: Nemo carcerem, plumi-
batamq; verbera aut pondera, aliq; ab insententia
judicis reperta supplicia in debitorum solutioib. vel à
perversis vel irais judicib. expavescat. Idipsum est
quod paulo post Salv. ait: Domos suas deserunt, ne in
ipsis

ipsis domibus torqueantur. Exilia petunt, ne sup-
plicia sustineant, & c. Item inferius Salvianus:
Illud indignius, inquit, ac poenalius, quod omnium
onus non omnes sustinent: immo quod pauper cu-
los homines tributa divitum premunt, & infir-
miores ferunt sarcinas fortiorum, & c. Hujus in-
aequalitatis ex gratia interdum & favore profecti
multi a L. L. etiam testes sunt l. per aequatores 6. C. de
censib. l. 10. de fund. patrimon. l. ult. & penult. C. de
arr. & tribut. l. 8. C. de excus. mun. l. ult. C. de
discuss. omnium clarissim. in hanc Salviani sen-
tentiam l. 1. C. de censib. ubi Constantinus. Quoniam,
inquit, tabularii civitatum per collisionem poten-
tiorum sarcinam ad inferiores transferunt: ju-
bemus, ut quisquis se gravatum probaverit, suam
tantum pristinam professionem agnoscat. Huc rei
medenda per aequatores ordinati fuerunt l. 5. & 6.
C. cod. sed & superexactiones à miseris extorque-
bantur, quas inde, ne ad exemplum Bagaudarum
majus malum Republ. immineret, sub poena capi-
tali Arcadium prohibere oportuit l. un. C. de su-
perexact. Hac de re inveni, ne fallor, h. Salvian-
dum inquit: Et quidem miserrimi pauperes sic-
torum hoc quod diximus, solvunt, quod qua re vel
quaratione solvant, penitus ignorant. Cui enim
licet discutere cur solvatur, aut cui permutitur ex-
plorare quid debeat? Huc discussorum spectavit
officium. Quorum autem semper motuum
in Republ. cause fuerint haec Magistratum rapa-
citates & subditorum excoriationes, si exempla
quis

quis desideret, ei vel nostra hac tempora satis da-
bunt, si vetera nolis.

Pag. 156. Res diversissimas patiuntur, invi-
diam & egestatem.) Merito diversissima. Sic
enim & Socrates apud Xenoph. l. 3. ἀπομνημ. φθόνον δὲ
σοφοῦν ὅτι εἶναι, λύπῃ μὲν πᾶσι ἐξουσίαν αὐτῶν ὄντων, ἔστι
μὲν τοὺς πᾶσι ἐπὶ φίλων ἀτυχεῖς, ἔστι πᾶσι ἐπὶ ἐχθρῶν δὲ τυ-
χεῖς γνησιώδεις. ἀλλὰ μόνος ἐστὶ φθόνειν τὰς ἐπὶ ταῖς τῶν
φίλων ἀπελαίσεις ἀνώδυνος. Et secundum Senoc. ep. 14.
Nudum latro transmittit. Idemq; Cyrus in ele-
gantissima oratione testatur, quam ad Persas ha-
buit apud Xenoph. lib. 7. κερὲς παῖδ'. ὅταν παῖδά τις ἐχθρῶν
τότε παῖδάτι καὶ φθόνου καὶ ἐπιβουλεύσει καὶ πολέμοιο
γίγνεται. Et Plutarch. in libell. ἀπὸ πολυπραγμ. φθόνου
ἐστὶ λύπη ἐπὶ ἀλλοτρίοις ἀγαθῶσι. Idem elegantissime in
libell. ἀπὸ φθόνου καὶ μίσους, ubi differentiam Invidia &
Odii sic exponit. ὡσπερ ὁ ἥλιος ἂν αὐτὸς κερυφῆς γί-
νηται καὶ λαμπρότος τὸ φῶς ἢ παύσειται τὴν σκίαν αὐτίκην,
ἢ μικρὰν ἐπιπέσει, ἔστι πολὺ τῶν ἐντυχημένων ἔστι λα-
βοῦτων καὶ γνησιῶν καὶ κεφαλῆς ἢ φθόνου, συστίζεται καὶ
ἀνώδυνος καὶ ἀλαμπρότης. τῶ μὲν τοὺς μίσος ὅσα ἀνήσκει ἢ
τῶν ἐχθρῶν ἐπισηγή καὶ διώκει. ὁ γὰρ Ἀλέξανδρος φθόνου
ἐνθῶ μὲν ἐδίνα εἶχε, μισθῶ μὲν ἢ πολλὰς. ἢ φ' ἂν τέλει ἐπι-
βουλεύσει ἀπίθηναι ὁμοίως τῶν καὶ τοὺς δυσχερεῖς τὰς
μὲν φθόνῶς παύει τὰς αὐτῶν ἐχθρῶν ὅσα ἀνώδυνος. μισθῶσι γὰρ
καὶ πενήτως, τὰς ἐχθρῶν γνησιώδεις. χθονεῖ ἢ εὐδαί τῶ
δυσχερεῖ.

Pag. 167. Quia non ignorantia Dei.) Sic su-
pra hoc eodem libro pag. 147. Ignosci aliquatenus
ignorantia potest, contemptus veniam non mere-
tur. Et infr. lib. 6. pag. 177. Dudum questus sum
deteriores nos multo esse quam barbaros. quia illos
ignorantia legis excusat, nos scientia accusat. Es

eeee

qua

qua sequuntur. Et lib. 6. pag. 210. Voluntas crimen non habet, ubi furore peccatur.

Pag. 171. Caritate & benevolentia.) Ferrum tuatur Principem, melius fides. Senec. Sic alter lib. 1. de Clementia: Errat, si quis existimat, tutum esse ibi Regem, ubi nihil a Rege tutum est. Securitas securitate mutua paciscenda est. Non opus est instruere in altum editas arces, nec in adscensum arduos colles emunire, nec latera montium, abscondere, multiplicibus se muris turribusq. sepre. Salvum regem in aperto clementia praeabit. Unum est inexpugnabile munimentum, amor civium. Plinius Panegyri. Discimus experimento, fidissimam esse custodiam Principis, ipsius innocentiam. Hac arx inaccessa, hoc inexpugnabile munimentum, munimento non egere.

Pag. 172. Nemo malus, nisi stultus.) Horat. lib. 2. Satyr. 3.

Quae mala stultitia, & quemcumq. inscitia veri
Cacem agit; in sanum Chryssippi porticus, & grex
Autumat, haec populos, haec magnos formula re-
Excepto sapiente, tenet. (ges

Plutarchus in Lyfandro: ἀλάττω τοῖς ἀγνοῶσι κα-
τὰ τὴν εἰσὴν τῶν ἀγνοῶν, ὡς τὴν τῶν τυφλῶν τῶν τοῖς
μὴ βλέπουσιν.

LIB. VI.

Pag. 177. Nihil ferè criminum, &c. quod in
spectaculis.) Immania illa spectacula non Chri-
stiani solum (qua dere pleni Patrum libri) sed &
Ethni-

Ethnici seniores quos naturalis aliqua humanitas
tatis ducebat ratio, detestati sunt. Audi graviss. Stoi-
cum Epist. 7. Nihil est tam damnosum bonis mo-
ribus, quam in aliquo spectaculo desiderare. Tunc enim
per voluptatē facilius vitia surrepunt. Item paulo
post. Sed lairocinium fecit aliquis, quid ergo me-
ruit? ut suspendatur. Occidit hominem, qui occi-
dit, meruit ut hoc pateretur: tu quid meruisti miser,
ut hoc spectes? Item. Subducendus populo est tener
animus, & parum tenax recti: facile transitur ad
plures. Socr. Catoni & Lelio excutere mentē suam
dissimilis multitudo potuisset, adeo nemo nostrum,
qui cum maxime cocinnamus ingenium, ferre im-
petum vitiorum tam magno comitatu venientiam
potest. Plura de spectac. v. d. epist.

Ibid. Summum deliciarum genus est mori
homines. Idem noster Stoicus ep. 95. Homo, sacra
res homo jam per lusum & jocū occiditur: & quem
erudiri ad inferenda accipiendaq; vulnera nefas
erat: jam nudus mermisq; producitur: satisq; spec-
taculi in homine mors est.

Pag. 180. Theatrorum impuritatibus) Ter-
tull. lib. de spectaculis cap. 10. Ipsa etiam prostibula
publica libidinis hostia in scena proferuntur. Val.
Max. l. 2. c. 5. M. Porcio Catone ludos Florales, quos
Messius adultis faciebat, spectate, populus ut minima
nudarentur, postulare erubuit. De eod. Catone Sen-
neca ep. 97. Catone sedente negatur populus permis-
sisse sibi postulare Florales jocos nudandarum me-
retricum. Isidor. lib. 18. capite de theatro. Idem

verò theatrum, idem & prostibulum: eò quod post ludos exactos meretrices ibi prosternerentur.

Pag. 187. Quæ est enim in Baptifano salu-
tari.) *Isidor. l. 18. cap. 59. Hæc spectacula crudeli-
tatis & inspectio vanitatum: non solum homi-
num vitii, sed & demonum iussis instituta sunt.*
Proinde nihil esse debet Christiano cum Circensè
insania, cum impudicitia theatri, cum ampli-
theatri crudelitate, cum atrocitate arena, cum lu-
xuria ludi. Deum enim rogat, qui talia presumpsit,
fidei Christiana prævaricator effectus, qui id de-
niò appetit, quod in læuacro iam pridem renun-
ciavit, id est diabolo, pompis & operibus ejus. *V. de
eundem d. l. c. 16. 27. 28. 42.*

Pag. 191. Faciendum aliquid.) *Locus cor-
ruptus.*

Pag. 203. Fiscalibus horreis.) *Strabo Siciliam
horreum pop. Rom. vocat. M. Cato eam cellam
penariam Reipub. dixit. Solinus ait, quicquid Si-
cilia gignit, siue solis, siue hominis ingenio, proxi-
mum esse iis, qua optima judicantur.*

*Ibid. Cyrta Carthaginis.) Cyrta per v. xvij.
Straboni est. Numidia urbs Masinissæ regia. A-
pud Melam cum aspiratione est Cirtha. Aurelius
Victor in Cesaribus. sub Constantino, au Constanti-
ninam fuisse appellatum post Maxentii internum,
his verbis: Tum per Africam Sacerdotium
decretum Flaviæ genti, Cirthæq; opido, quod
obsidione Alexandri ceciderat, repofito exor-
natoq; nomen Constantina inditum.*

Pag. 205. Trever opulentissima.) *Zosimus*
transalpinarum urbium maximam dixit. Hujus
antiquitatem trecentis & mille annis, ante urbem
Romam perscrutatus est Aeneas Sylvius.

Pag. 210. Quid amentius, quàm in malis.)
In hanc sententiam eleganter Xenophon de Socrate
lib. 3. ἀπορημὸν μὲν εἶναι καὶ μὴ εἶναι σα-
φὴς ἢ μὲν τοιαῦτα πᾶσι ἀνεπίσημοῦ καὶ μὲν εἶναι, τὸ δὲ
ἀγνοεῖν ἑαυτὸν, καὶ ἀμὴν οἶδε διδάξιν τε καὶ οἶσθαι καὶ γινώ-
σκειν, ἐξ ἑαυτοῦ μὲν ἰσχυρῶς εἶναι. Id enim hic possumus
interpretari, se ipsum ignorare; in malis esse, &
malorum intelligentiam non habere, ut Sal-
ustianus ait.

Pag. 213. Et ideò nunc asperis rebus.) *Audi*
Stoicum nostrum planè ad sensum Christianum l.
de Providentia: Patrium habet Deus adversus
bonos viros animum, & illos fortiter amat;
& operibus, inquit, doloribus, ac damnis ex-
agitantur, ut verum colligant robur.

Pag. 213. Infantes quoq; & omnes ferè par-
vulos, Et huic geminum planè locum habet idem
quem jam vocavi, Philos. lib. 7. in fin. de benefic.
quem, quia ad sequentia plurimum facit, totum
adscribam. Dii omnium rerum optimi aucto-
res, beneficia ignorantibus dare incipiunt, in-
gratis perseverant. Alius illis objicit negligèn-
tiam nostri, alius iniquitatem, alius illos extra
in adu suum projicit, & ignavos, hebetesq;
in luce, sine ullo opere destituit. Nihil omni-
us tamen, more optimorum parentum, qui
naledictis suorū infantium arident, non ces-
sant

sancti Dii beneficia congerere, de beneficiorum
auctore dubitantibus: sed æquali tenore bo-
na sua per gentes populosque distribuunt, u-
nam potentiam sortiti, prodesse.

Pag. 216. Multis ac magnis opus sit: sed a-
nimarum &c.) *Locum hunc suspicor non carere
mendis.*

LIB. VII.

Pag. 220. Ubi non est vera honestas) *Seneca
ep. 17. O Felicem illum, qui non actus tantum,
sed etiam cogitatus emendat.*

*ibid. Urbe Romana) leg. orbe Romano. Sic
enim paullo post: Totus Romanus orbis & mi-
ser est. &c.*

P. 227. Quales putent illic fuisse familias.)
*Plut. ἀπὸ παιδῶν ἀγαθῆς in fin. δι' ἄλλας φαίλους ζῶντες,
εἰδὲ τοῖς δόλοισι παρήσιον ἔχουσιν ἐπιμαῶν, μὴ τοιγαδὲ τοῖς
δίοις χροεῖς ἢ τέτων, γένοιτο αὐτοῖς ἴσ' ἀδικημάτων σίμ-
βολοῖ καὶ διδοσικαλοῖ. ὅπως γὰρ μέροντες εἰσὶν ἀναίσχως, ἐν-
ταῦθ' αὐτὰρ καὶ νέος ἀναίδεστέος εἶναι.*

P. 229. Hæc faciunt jam senes) *Appositive
Seneca Rhetor contro. 14. Senex amens, senex
ebrius, circumdatus fertis, delibutus unguen-
tis, & in præteritos annos se retrò agens, &
validus in voluptatibus q. juvenis exultans,
nonne portentum est? luxuriosus adolescens
peccat: senex luxuriosus insanit.*

*Ibid. Minus prodigiosum peccare locuple-
tes.) Nimirum ut Horatius ait: Stultitiam pa-
tiantur opes: mihi parvula res est, &c.*

*Ibid. Longævitate longæ vitæ.) Delendum
vide-*

videtur longævitare. *Haud dubiè enim quidam imperitus pro longæ vitæ legit longævitare, unde irrepsit duplicatum.*

P. 240. Ora feraret) referaret.

P. 242. Hispania? *Nec immeritò) videntur hîc aliqua deesse. & priora cum interrogatione legenda sunt.

Pag. 249. Omnes deniq; gentes.) De diversis populorum morib. vide etiam monumentum Plutar. ἐν τοῖς ἀλλοθίοις καὶ Ἰσπανίῳ. Tum plura de hac re congerentem Bod. 6. 5. Method. hist.

Pag. 254. In monte.) An respicit auctor ad vers. 17. Genes. 19. ubi Angelus ad Lothum dixit, in monte hoc te serva, ne pereas? Antamen ibi vir sanctus non mansit, sed in proximum oppidulum Zoar secessit, nec pœna divina cepit prius, quàm ille in oppido esset, vers. 22. Videtur igitur corruptus esse locus, quomocumq; tandem sanari debeat. forte leg. mandum. ut sit dâdōtis recta priorum, ita enim inquit: & quos ita solos pueros arbitror fuisse, &c.

Pag. 255. Et solet res flagitiosa.) Sic Isidorus de summo bono lib. 2. Majoris est culpæ manifestè quàm occultè peccare. dupliciter enim reus est, qui apertè delinquit: quia & agit & docet, &c.

P. 257. Nam ut in oculum etiam si) Sic supr. l. 5. p. 80. Sicut salva intuitus incolumitate pulveris fabem in te oculus non reciperet: sic vita nostra &c.

Pag. 260. Quotus quisque sapientum est.)

eccc 4

Ratio-

Rationem hujus rei pro sua disciplina egregiã reddidit Stoicus noster Philosophus Epist. 28. Omnia, inquit, quæ superfluunt, nocent, segete nimia sternit ubertas, rami onere franguntur, ad maturitatẽ non pervenit nimia fecunditas. Idem quoq; animis evenit, quos immoderata prosperitas rumpit, quia non tantum in aliorum injuriam, sed etiam in suam utuntur.

P. 263. Ac si levior est.) leg. ac sic levior.

Ibid. Soli tributa solvat.) Hanc de tributis pauperum querimoniam repete latius ex libr. 4. & 5. supra.

LIB. VIII.

Pag. 274. Nos ergo adversum nos.) Id quod & apud Philosophos in confesso fuit: Malum nocere sibi ipsi. Senec. Epist. 81. Attali dictum refert: Malitia ipsa maximam partem veneni sui bibit.

Pag. 275. Coelestem illum Afrorum Dæmonem.) Videtur Deam Syriam intelligere, de qua Lucianus libellum scribit *de m̄s œvelis* J. S. & Apulei. lib. 8. de Asino.

Pag. 281. Taureis cædebatur.) Juvenalis: Taurea punit continuo flexi crimen facinusq; capelli.

Finis Notarum Tobie Adami.

NO-